

شبکه‌های اجتماعی مجازی؛

فرصت‌ها و تهدیدها

داریوش عظیمی
کارشناس ارشد مشاوره

چکیده

هدف اصلی مقاله حاضر، بررسی شبکه‌های اجتماعی مجازی و فرصت‌ها و تهدیدات آن‌ها بوده است. این مطالعه از نوع مروری است و از طریق بررسی مقاله‌های علمی که در مجلات معتبر چاپ شده‌اند، انجام گرفته است. در این پژوهش مشخص شد شبکه‌های اجتماعی مجازی، از یک‌سو فرصت‌های متنوعی را برای کاربران به وجود آورده‌اند که باعث افزایش محبوبیت و کاربرد آن‌ها شده است، و از سوی دیگر تهدیدات و چالش‌هایی را نیز برای کاربران به وجود آورده‌اند. در پایان با تحلیل پژوهش‌های مورد مطالعه این نتیجه حاصل شد که به دلیل امکانات و مزایای فراوانی که شبکه‌های اجتماعی مجازی به وجود آورده‌اند، نمی‌توان مانع پیشرفت و افزایش استفاده از آن‌ها شد. بلکه با شناخت درست، نظارت و فرهنگ‌سازی استفاده درست از شبکه‌های اجتماعی مجازی، می‌توان بسیاری از پیامدهای منفی این شبکه‌ها را کاهش داد.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، اینترنت، فضای مجازی، انتشارات اطلاعات، فرهنگ‌سازی

مقدمه

تمایل بشر به اجتماعی بودن و اجتماعی زندگی کردن سبب شد محیط اینترنت به یک جامعه مجازی تبدیل شود. این مهم اکنون با توسعه محیط مجازی در قالب «وب معناگرا»

و ایجاد رابطه تعاملی، در ساختار شبکه‌های اجتماعی مجازی ظهور یافته است. شبکه‌های اجتماعی مجازی نسلی جدید از صفحه‌های اینترنتی هستند که براساس نیاز مخاطبان طراحی شده‌اند. افراد با ورود به این گونه شبکه‌های مجازی وارد دنیای جدیدی می‌شوند که از فضای واقعی نشئت گرفته و تأثیر پذیرفته و رویدادها و بحث‌ها حول و حوش دل‌مشغولی‌های انسان معاصر در دنیای واقعی است [عقیلی و پوری، ۱۳۹۰]. ویژگی‌های خاص فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، از جمله جذابیت، سرعت تبادل اطلاعات، تنوع موضوعات، سهولت دسترسی و احساس لذت، فرصت‌هایی ایجاد کرده‌اند که توجه مردم، به‌ویژه نوجوانان و جوانان، را به خود جلب می‌کند. به جرئت می‌توان گفت، یکی از تأثیرگذارترین سرویس‌های ارائه شده در اینترنت و وب که در سال‌های اخیر تحول شگرفی در نظام اجتماعی کشورهای جهان به وجود آورده، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بوده است [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹].

باید پذیریم به دلیل جذابیت و ویژگی‌های منحصر به فرد فضای سایبر، قادر نیستیم از ورود این فناوری به جامعه و دسترسی به اطلاعات از این طریق جلوگیری کنیم. در حقیقت، نگاه منفی به تحولات فناوری در عرصه رسانه‌های جدید و بی‌توجهی به نیازهای ارتباطی مخاطبان نه تنها ما را از شناخت علمی این گونه نیازها دور می‌کند، بلکه زمینه را برای تأثیرگذاری این شبکه‌ها فراهم می‌آورد [کیا و نوری مرادآبادی، ۱۳۹۱]. ظهور اینترنت و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به‌عنوان

رسانه‌های قدرتمند در سال‌های اخیر رشد حیرت‌انگیزی کرده و نویدها و تهدیدات بسیاری را به همراه داشته است. نتایج پژوهش **امیرپور و گریوانی** (۱۳۹۲) نشان داد: شبکه‌های اجتماعی نقش عمده‌ای در تغییر سبک زندگی، نگرش‌ها، عقاید، باورها و هویت جوانان ایفا می‌کنند. **اسوالد و باکر** (۲۰۱۰) نیز در پژوهش‌شان به این نتیجه رسیدند که عضویت در شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات مجازی باعث گسترش هرچه بیشتر سرمایه اجتماعی می‌شود. در پژوهشی هم که توسط **هنیفه و سومیتا** (۲۰۱۱) انجام گرفت، نتایج نشان می‌دهد که اکثر قریب به اتفاق دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی مجازی آگاه هستند و از آن‌ها برای برقراری روابط دوستانه استفاده می‌کنند. با توجه به مطالب ذکر شده و نتایج پژوهش‌های مختلف، بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی و فرصت‌ها و تهدیدهای آن به‌عنوان یکی از سرویس‌های اینترنت و به‌عنوان یک رسانه، ضروری به نظر می‌آید [آذری و امیدوار، ۱۳۹۱]. هدف اصلی این مقاله توصیف و بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی است.

روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه از نوع مروری است و به بررسی نظام‌مند (سیستماتیک) مقاله‌های علمی - پژوهشی و ترویجی که در مجلات معتبر به چاپ رسیده‌اند، به منظور یافتن مقالات متناسب با هدف‌های پژوهش، پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر فارسی و انگلیسی با کلیدواژه ترکیبی «شبکه‌های اجتماعی مجازی» جست‌وجو شد. در نهایت پژوهش‌های مرتبط با هدف‌های مقاله، انتخاب و بررسی شدند و فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی که در این مقاله مطرح شده بودند، استخراج، خلاصه و دسته‌بندی شدند، تا سرانجام محورهای اصلی بررسی شده در پژوهش‌های حاضر شناسایی شدند.

مفهوم شبکه‌های اجتماعی مجازی

اصطلاح شبکه‌های اجتماعی زیرمجموعه رسانه‌های اجتماعی قرار دارد. رسانه‌های اجتماعی، مفاهیمی کلی هستند که توسط فناوری‌های جدید چون اینترنت، تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی و... پدید آمده‌اند [نقیب‌السادات و قصابی، ۱۳۹۲]. شبکه‌های اجتماعی مجازی یکی از بسترهای نرم‌افزاری وب ۲ هستند. این شبکه‌ها از اواخر دهه ۹۰ ظهور کردند و روند تکاملی آن‌ها تا امروز ادامه داشته و هر روز شاهد پیشرفت و بهبود امکانات آن هستیم. این شبکه‌ها همانند سیلابی هستند که جوامع را فرا گرفته‌اند و در حال پیشروی هستند [Boyd & Ellison, 2008]. شبکه‌های اجتماعی به علت بی‌مکانی حاکم بر اینترنت، مبتنی بر علاقه‌های افراد و گروه‌ها و به نوعی از مشارکت همگانی ساخته شده‌اند.

این شبکه‌ها فضاهایی در دنیای مجازی هستند که برای ارتباط میان افراد مختلف، با سطوح گوناگون دسترسی، به وجود آمده‌اند. یک شبکه اجتماعی سایتی است که در مرحله اول به افراد و سازمان‌ها اجازه می‌دهد، صفحه‌های خودشان را روی آن ایجاد کنند و در مرحله دوم اجازه می‌دهد این صفحه‌ها براساس مشترکات گوناگون به هم متصل شوند [عقیلی و همکارش، ۱۳۹۰]. کاربران با عضویت در این شبکه‌ها می‌توانند با دوستان و آشنایان، اقوام و همکاران قدیمی و حتی آن‌ها که فراموششان کرده‌اند، مرتبط شوند، دوستی‌های جدیدی را آغاز کنند و براساس نیاز و خواست خود به عضویت گروه‌ها درآیند و بدین ترتیب عضو اجتماعات مجازی شوند. تمامی این پیوندها فارغ از محدودیت‌های زمانی، مکانی، فرهنگی، اجتماعی، قشری و طبقاتی امکان‌پذیر است [رسول‌زاده اقدم، عدلی‌پور و زینی‌وند، ۱۳۹۱].

مزایای شبکه‌های اجتماعی مجازی

با وجود شیوع همه‌گیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و مزایای آن، تحقیقات محدودی در این زمینه وجود دارد. شاید بدین دلیل که پدیده اجتماعی نسبتاً جدیدی است و فرصت محدودی برای تحقیق اکتشافی در این زمینه وجود داشته است. با این حال، در چند سال اخیر تعداد پژوهشگرانی که چنین پژوهش‌هایی را ترتیب داده‌اند، در حال رشد بوده است و با اتکا به این پژوهش‌ها و تحلیل و بررسی آن‌ها، در ادامه به مهم‌ترین مزایای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی اشاره می‌شود:

• انتشار سریع و آزادانه اخبار و

اطلاعات: معنای واقعی آزادی اطلاعات، در فضای سایبر محقق شده است. از این‌رو، شما هر نوع اطلاعاتی را که بخواهید، اعم از فرهنگی،

فناوری هستند و با خود الگوی نوین انتشار اخبار و اطلاعات را به ارمغان آورده‌اند [میرزائی و همکاران، ۱۳۹۲].

● **امکان عبور از مرزهای زمانی و مکانی:** وجود زبان‌های متفاوت در رسانه‌های اجتماعی، امکان حضور تمام افراد جامعه را فراهم می‌کند که می‌توانند فرهنگ حاکم بر جامعه خود را در معرض دید عموم بگذارند. اینکه یک جوان بتواند با امثال خود در کشورهای دیگر جهان ارتباط برقرار کند، باعث می‌شود تا این رسانه‌ها به مکانی تبدیل شوند که وی بتواند فرهنگ‌ها و آداب و رسوم کشور خود را به دیگران معرفی کند و با آن‌ها به اشتراک بگذارد [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹]. این فناوری‌ها دسترسی ارزان به هر چیز و هر کس را در جهان ممکن ساخته‌اند و عیناً تعامل چهره به چهره را در فضای مجازی بازسازی می‌کنند. همچنین امکان مشارکت در انواع متعدد ارتباطات اجتماعی را میسر می‌سازند [ابراهیم‌پور کومله و خزایی، ۱۳۹۱].

● **امکان بیان ایده‌ها و شکل‌گیری خرد جمعی:** شبکه‌های اجتماعی، ارسال بازخورد از سوی مخاطب و همکاری و هم‌گامی کاربران با یکدیگر را تسهیل و آن‌ها را به مشارکت در بحث‌ها تشویق می‌کنند. این شبکه‌ها مرز و خط‌کشی بین رسانه و مخاطب را از بین برده‌اند. اغلب شبکه‌های اجتماعی برای مشارکت اعضا و دریافت بازخورد باز هستند. آن‌ها رأی دادن، کامنت گذاشتن و به اشتراک‌گذاری اطلاعات را تشویق می‌کنند. به ندرت مانعی برای تولید و دسترسی به محتوا در این شبکه‌ها وجود دارد.

از سوی دیگر، یکی از شاخصه‌های مهم شبکه‌های اجتماعی مجازی، پدیدار شدن «خرد جمعی» است. خرد جمعی به جریان سیال و پویای قوه تفکر و ذهن کاربران حاضر در چنین محیط‌هایی اطلاق می‌شود که به‌مثابه یک پردازشگر عظیم، اطلاعات را پردازش و پایش می‌کند. همانند دنیای ابررایانه‌ها که قدرت پردازشی آن‌ها، از ترکیب چندین پردازشگر منفرد حاصل می‌شود، نیروی تفکر و ذهن کاربران شبکه اجتماعی، به مدد تعاملات اجتماعی اینترنتی و بهره‌گیری از ابزارهای اینترنتی با یکدیگر ترکیب و همراه می‌شوند و نیرویی عظیم با قدرت پردازشی بالا پدید می‌آورند [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹].

● **کارکرد تبلیغی و محتوایی:** حضور افراد در شبکه‌های اجتماعی، احتمال مشارکت‌ها و کنش‌های اجتماعی را در آنان افزایش می‌دهد. پس هرچه پیوند افراد و اعضا در شبکه‌ها، بیشتر و انبوه‌تر باشد، همراهی و تعاملات و نزدیکی دیدگاه‌ها و حرکت هم‌سو و مشترک، محتمل‌تر خواهد شد. از این‌رو، استفاده از چنین فضایی برای معرفی و تبلیغ و همچنین هم‌راستایی مخاطبان در جهت هدف‌های رسانه‌ای خود، نقش بسیار و تأثیر بالایی دارد [پیشین].

سیاسی، اقتصادی و... بدون محدودیت‌های حاکم بر دیگر رسانه‌ها، در فضای سایبر قابل دسترسی است [طارمی، ۱۳۸۷]. اخبار شبکه‌های اجتماعی بدون سانسور منتشر می‌شوند و این می‌تواند یک مزیت تلقی شود. هرچند امکان تکثیر اطلاعات مخدوش و نادرست نیز در این شبکه‌ها بیش از نسل قبلی رسانه‌هاست. این شبکه‌ها با آزادی انتشار اطلاعات و در تناقض با سیاست محدودسازی و سانسور، مروج

از شبکه‌های اجتماعی
آموزشی مجازی،
دانش‌آموزان و دانشجویان
می‌توانند دامنه‌ی فرایند یادگیری
خود را در هر لحظه که نیازمند سؤال
و برقراری رابطه با استاد یا سایر دانشجویان هم‌رشته‌ای باشند،
به خارج از محدوده‌های کلاس گسترش دهند [پیشین].

● **افزایش صمیمیت و صداقت در فضای مجازی:** با
شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی مجازی، مردم صداقت را
برای پیدا کردن دوستان قدیمی، لذت استفاده از علم، و...
را به همراه اعتماد واقعی به دست می‌آورند. به گفته‌ی بیشتر
کارشناسان، تا قبل از به وجود آمدن شبکه‌های اجتماعی،
موضوع اعتماد و صمیمیت فضای مجازی در سراسر دنیا لمس
نشده بود. ولی زمانی که شبکه‌های اجتماعی مجازی ظهور
کردند، مردم با اعتماد به این شبکه‌ها باعث گسترش صمیمیت
بین یکدیگر شده‌اند [پیشین]. گمنامی در شبکه‌های اجتماعی
و نبود ارتباط رو در رو به‌ویژه در محیط‌های تعامل هم‌زمان
(برخط)، خودآگاهی و اضطراب اجتماعی را کاهش می‌دهد
و موجب شکل‌گیری روابط دوستانه بین افراد تنها می‌شود
[جوکار، سلیمی و نیک‌پور، ۱۳۸۸].

● **کاهش هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی:** از آنجا
که فضای مجازی، فاصله‌های فواصل مکانی و تا حد زیادی
فاصله‌های زمانی را درنوردیده است و لذا در بسیاری موارد،
دیگر نیازی به مراجعه‌ی حضوری برای خرید کالا یا خدمات
نیست، به‌طور طبیعی در بسیاری از هزینه‌های اقتصادی
صرفه‌جویی می‌شود. کاهش مصرف منابع سوختی برای وسایل
نقلیه، کاهش آلودگی هوا به خاطر تردهای کمتر وسایل نقلیه،
کاهش ترافیک و به تبع آن کاهش استهلاک وسایل نقلیه،
کاهش رفت‌وآمدهای غیرضروری درون‌شهری و به دنبال آن،

● ارتباط مستمر

با دوستان و آشنایان: شبکه‌های اجتماعی

مجازی می‌توانند به‌عنوان نوید یا فرصت نوین ارتباطی، نقش
مکملی در ارتباطات اجتماعی ایفا کنند. این نوع ارتباطات
برخلاف ارتباطات عینی یا تلفنی، می‌تواند بدون ایجاد
مزاحمت، فواصل خالی زمانی را پر کند. از همین حیث، استفاده
اجتماعی از این نوع ارتباطات، موجب کاهش انزوای اجتماعی
یا به تعبیر دیگر، افزایش ارتباطات اجتماعی افراد می‌شود
[دوران، سهرابی و محسنی، ۱۳۸۵].

● یکپارچه‌سازی بسیاری از امکانات اینترنتی و وبی:

مزیت اصلی شبکه‌های اجتماعی، یکپارچه‌سازی امکانات
پایگاه‌های مختلف است. امکاناتی از قبیل ایجاد صفحه‌ها و
پروفایل‌های شخصی، ساخت حساب کاربری، جست‌وجوی
اینترنتی، اطلاع از اخبار و رویدادها، و شرکت در فضاهای گفت‌وگو
(چت‌روم‌ها) و فضا برای آپلود فایل‌ها که تا پیش از این کاربران
برای استفاده از هر کدام از آن‌ها باید عضو سائیتی می‌شدند یا
هزینه آن را می‌پرداختند، اکنون از طریق تنها یک عضویت
ساده امکان‌پذیر است. شبکه‌های اجتماعی، محل ارائه خدمات
جدید در قالب‌های گوناگون هستند. این شبکه‌ها به راحتی با
پایگاه‌های اینترنتی بزرگ دنیا مانند «گوگل»، «یاهو» و حتی
پایگاه‌های تخصصی، لینک داخلی برقرار می‌کنند و از امکانات
آن‌ها در صفحه‌های خود استفاده می‌کنند [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹].

● کمک به فرایند آموزش: شبکه‌های اجتماعی یکی از

عرصه‌های اینترنتی هستند که کاربران بی‌شمار آن‌ها به‌صورت
خودجوش دانسته‌های تخصصی و عمومی خویش را به دیگران
آموزش و انتقال می‌دهند. علاوه بر این، شبکه‌های اجتماعی
علمی و آموزشی نیز به‌صورت تخصصی و با هدف آموزش از راه
دور یا همان آموزش مجازی، مشغول فعالیت هستند. با استفاده

دلیل حجم بالای این هرزنامه‌ها، باعث می‌شود که افرادی با پروفایل‌های تقلبی به شبکه‌های اجتماعی وارد شوند و با ورود به حریم خصوصی افراد مورد نظر، تصویرها و اطلاعات آن‌ها را به سرقت برند و شروع به پخش آن‌ها در اینترنت کنند [پیشین].

● **انزوا و دور ماندن از محیط‌های واقعی اجتماعی:** جامعه مجازی هیچ‌وقت جایگزین جامعه واقعی نخواهد شد. شبکه‌های اجتماعی مجازی به ما امکان می‌دهند در سطح جهانی و از راه دور به شیوه‌ای جدید به اجتماعاتی که منافع مشترکی داریم، پیوندیم. در نتیجه، اگر این ارتباطات حساب شده نباشند و کنترل نشوند، با پیوستن به این اجتماعات از راه دور، در دنیای واقعی روابط اجتماعی بهتری با همسایگان، همکاران و سایر شهروندان جامعه نخواهیم داشت [پیشین]. به نظر محققان، شبکه‌های اجتماعی، با جایگزینی ارتباطات غیرعینی (مجازی) و روابط واقعی انسان‌ها، به‌عنوان تهدیدی جدی، این روابط را در زندگی روزمره تحت تأثیر قرار داده‌اند [دوران و همکاران، ۱۳۸۵].

● **تأثیرات منفی هویتی و رفتاری:** از آنجا که فضای سایبر صحنه‌ای فرهنگی و اجتماعی است که فرد می‌تواند خود را در موقعیت‌های متنوع و نیز نقش‌ها و سبک‌های زندگی متفاوتی قرار دهد، این خود زمینه‌ای است برای آسیب‌پذیری شخصیت کاربر که در نتیجه موجب چندشخصیتی شدن او خواهد شد. مطرح نشدن هویت شخصی و مشخصات فردی در اینترنت موجب تقویت شخصیت‌های چندگانه و رشد و استحکام آن می‌شود [طارمی، ۱۳۸۷]. از سوی دیگر، هر شبکه اجتماعی فرهنگ ارتباطاتی خاص خود را دارد. یعنی منش و گفتار مخصوص و منحصر به فردی را برای خود برگزیده است. فرد با عضویت در هر شبکه اجتماعی درگیر نوع خاصی از فرهنگ ارتباطاتی می‌شود. بدون تردید، میزان تأثیرپذیری فرد از این محیط صفر مطلق نخواهد بود. پس هر شبکه اجتماعی هویت مطلوب خود را ترویج می‌کند [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹].

● **انحرافات اخلاقی (جنسی):** از جمله آثار مخرب فضای سایبر، به وجود آمدن اختلالات و انحرافات جنسی است. اینترنت به دلیل داشتن رویکرد «آزاداندیشی» در روابط جنسی، از سوی گردانندگان اصلی آن (غرب و به‌ویژه آمریکا) و نگرش تجاری نسبت به مسائل جنسی، موجب پدید آمدن پدیده شومی به نام «هرزه‌نگاری»^۲ و هنر پلید «شهوانی»^۴ و

آرامش‌روانی بیشتر برای افراد جامعه، از جمله این صرفه‌جویی‌ها به حساب می‌آید. همچنین، با گسترش نشر الکترونیک، هزینه‌های هنگفت چاپ و نشر نیز به شدت کاهش می‌یابد و لذا در استفاده از منابع زیست‌محیطی لازم برای تولید کاغذ نیز صرفه‌جویی‌های بسیاری به عمل می‌آید [طارمی، ۱۳۸۷].

پیامدهای منفی شبکه‌های اجتماعی مجازی

ساخت تهدیدها، آسیب‌ها، عیب‌ها و ضررهای شبکه‌های اجتماعی مجازی موجب خواهد شد با اشراف کامل و دقت نظر بالا، نگاهی جامع‌تر به موضوع داشته باشیم و هنگام برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌ها دچار غفلت و اشتباه نشویم. در ادامه به اختصار بعضی از مهم‌ترین گزاره‌هایی را نام می‌بریم که در شبکه‌های اجتماعی هر کدام تهدیدی بر زندگی بشر تحمیل کرده است:

● **شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و القای شبهات:** به علت ممکن نبودن شناسایی هویت واقعی اعضا و نیز ممکن نبودن کنترل محتوای تولید شده توسط کاربران شبکه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین پیامدهای منفی این شبکه‌ها، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب است که توسط برخی از اعضای این شبکه‌ها و با هدف‌های خاص و غالباً سیاسی منتشر می‌شود. همچنین، در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز مانند سایر رسانه‌ها، افراد و گروه‌های مغرض با هدف‌های از پیش تعیین شده و با شیوه‌های مخصوص، به تبلیغات ضددینی و حمله به اعتقادات مذهبی دست می‌زنند. گاه پس از تحقیق و ریشه‌یابی در می‌یابیم که هدف اصلی گردانندگان برخی از این شبکه‌ها، دین‌زدایی و القای شبهات بوده است [سلیمانی‌پور، ۱۳۸۹].

● **نقض حریم خصوصی افراد:** کاربران شبکه‌های اجتماعی می‌توانند اطلاعات شخصی خود را در این شبکه‌ها قرار دهند. در اغلب شبکه‌های اجتماعی، برای حفظ حریم خصوصی افراد راهکارهایی ارائه شده‌اند؛ برای مثال، دسترسی به تصویرها و اطلاعات را با توجه به درخواست کاربر محدود می‌کنند و یا اجازه مشاهده پروفایل کاربر را به هر کسی نمی‌دهند؛ ولی این راه‌ها کافی نیستند. مشکلاتی از قبیل ساخت پروفایل‌های تقلبی در شبکه‌های اجتماعی و ممکن نبودن کنترل آن‌ها به

رواج سرسام آور آن شده است. این پدیده مرزهای اخلاقی را در هم می‌شکند و تهدیدی برای فرهنگ‌ها به خصوص فرهنگ‌های دینی، همچون فرهنگ اسلامی است. اصولاً شبکه‌های اجتماعی به جوی دامن می‌زنند که در سایهٔ ویژگی‌های خاص خود، به تدریج به شکل‌گیری ناهنجاری‌های جنسی در کاربرانشان کمک می‌کند [طارمی، ۱۳۸۷].

بحث و نتیجه‌گیری

شبکه‌های اجتماعی مجازی گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی هستند که امکان دستیابی به شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا را در اینترنت فراهم آورده‌اند. این شبکه‌ها از زمان ظهور و تاکنون به واسطهٔ ایجاد امکان برقراری ارتباط سریع هم‌زمان و ناهم‌زمان، دسترسی به حجم زیادی از اطلاعات و انتشار گستردهٔ آن، کاربردهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی بسیاری را در این زیست‌جهان جدید رقم زده و توجه میلیون‌ها کاربر را از سراسر دنیا به خود جلب کرده‌اند. به دلیل رشد روزافزون تعداد اعضا و بعد تأثیرگذاری بر فضای واقعی، این شبکه‌ها اهمیت چشم‌گیری یافته و طی یک دهه از پدیده‌هایی محلی به پدیده‌هایی جهانی تبدیل شده‌اند. کاربران از شبکه‌های اجتماعی مجازی اقبال بسیار گسترده‌ای کرده‌اند و آن را فرصتی مناسب برای ارتباط، دوستی، آموزش و حتی فضایی برای تجارت و کسب درآمد می‌دانند. بنابراین، بهتر است به جای آنکه آن‌ها را نادیده یا دست کم بگیریم، نگاه واقع‌بینانه‌ای به کار کردها، مزیت‌ها و تهدیدهای این شبکه‌ها داشته باشیم. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد، شبکه‌های اجتماعی فرصت‌هایی را در اختیار کاربران خود قرار داده‌اند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- امکان انتشار سریع اطلاعات و اخبار؛
- عبور از مرزهای زمانی و مکانی؛
- امکان بیان ایده‌ها و شکل‌گیری خرد جمعی؛
- کارکرد تبلیغی و محتوایی؛
- ارتباط مستمر و برخط با دوستان و آشنایان؛
- فرصت‌های بیشتر آموزش؛
- امکان افزایش صمیمیت و صداقت مجازی؛
- کاهش هزینه‌های اقتصادی و مجازی.

این شبکه‌ها در کنار فرصت‌ها و مزایایی که برای کاربران فراهم آورده‌اند، تهدیدهایی را نیز برای کاربران به دنبال دارند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به شکل‌گیری و ترویج سریع شایعه‌ها، نقض حریم خصوصی افراد، انزوا و دوری از دنیای واقعی، تأثیرات منفی هویتی و رفتاری و انحرافات اخلاقی اشاره کرد. مسلم است که به جای برخورد سلبی با این پدیدهٔ نوین، بررسی و ریشه‌یابی مشکلات و پیامدهای منفی ناشی از آن و در پیش گرفتن راه‌های اصلاحی، قطعاً نتایج بهتری را در بر خواهد داشت. در پایان پیشنهاد می‌شود، برای مصون ماندن کاربران

شبکه‌های اجتماعی از تهدیدهای احتمالی و بهره‌برداری بیشتر از آثار مثبت این شبکه‌ها، شبکه‌های اجتماعی مجازی داخلی مبتنی بر ارزش‌های ایرانی - اسلامی راه‌اندازی شوند و فرهنگ استفاده از این شبکه‌ها آموزش داده شود. همچنین، به کارگیری این شبکه‌ها در جهت کاهش هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و آموزشی تشویق شوند و نظارت کارشناسانه و مستمری بر فضای این شبکه‌ها صورت بگیرد.

پی‌نوشت‌ها

1. Oswald & Baker
2. Haneefa & Sumitha
3. Pornography
4. Erotice art

منابع

۱. آذری، غلام‌رضا و امیدوار، تابان (۱۳۹۱). «بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سرمایه‌های اجتماعی». فرهنگ ارتباطات، شماره ۲.
۲. ابراهیم‌پور کومله، سمیرا و خزایی، کامیاب (۱۳۹۱). «آسیب‌های نوپدیده؛ شبکه‌های اجتماعی مجازی در کمین خانوادهٔ ایرانی». مقاله منتشر شده در نخستین کنگرهٔ ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدیده. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی. تهران.
۳. امیرپور، مهناسز و گریوانی، مریم (۱۳۹۳). «نقش شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی جوانان». دانش انتظامی. شماره ۱.
۴. جوکار، بهرام؛ سلیمی، عظیمه؛ نیک‌پور، روشنک (۱۳۸۸). «ارتباطات اینترنتی در زندگی؛ بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی». نشریهٔ انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. شماره ۵.
۵. دوران، بهزاد؛ سهرابی، محمدهادی؛ محسنی، منوچهر (۱۳۸۵). «بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت». مجلهٔ جامعه‌شناسی ایران. شماره ۷.
۶. رسول‌زاده اقدم، صمد؛ عدلی‌پور، صمد؛ زینی‌وند، یوسف (۱۳۹۱). «نگرش کاربران جوان ایرانی به شبکه‌های اجتماعی مجازی». نشریهٔ مطالعات جامعه‌شناسی. شماره ۴.
۷. سلیمانی‌پور، روح‌الله (۱۳۸۹). «شبکه‌های اجتماعی؛ فرصت‌ها و تهدیدها». ره‌آورد نور. شماره ۹.
۸. طارمی، محمدحسین (۱۳۸۷). «فضای سایبر؛ آسیب‌ها و مخاطرات». ره‌آورد نور. شماره ۲۲.
۹. عقیلی، سیدوحید و پوری، احسان (۱۳۹۰). «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر ارتباطات بین فردی کاربران». نشریهٔ فرهنگ ارتباطات. شماره ۱.
۱۰. کیا، علی‌اصغر و نوری مرادآبادی، بونس (۱۳۹۱). «عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به شبکهٔ اجتماعی فیسبوک». نشریهٔ مطالعات فرهنگ. شماره ۱۳.
۱۱. نقیب‌السادات، سیدرضا و قصابی، فاطمه (۱۳۹۲). «ساختار و طراحی شبکه‌های اجتماعی، تحلیل محتوای ساختار و طراحی شبکه‌های اجتماعی ایرانی و غیرایرانی». مطالعات توسعهٔ فرهنگی - اجتماعی. شماره ۱.
12. Boyd, Danah M. & Ellison, Nicole B. (2008). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210-230.
13. Haneefa, K. Mohamed & Sumitha, E. (2011). Perception and Use of Social Networking Sites by the Students of Calicut University. *Journal of Library & Information Technology*, 4(31), 295-301.
14. Oswald, D & L. Baker (2010). Shyness and Online Social Networking Services, *Journal of Social and Personal Relationships*, 27 (7), 23-56.